

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nayka.com.ua | № 11, 2018 | 30.11.2018 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.14](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.14)

УДК 339.972

*Н. В. Резнікова,
доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*
*М. Ю. Рубцова,
кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*
*Н. М. Рилач,
кандидат економічних наук,
науковий співробітник НДЧ Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ІНСТИТУЦІЙНІ ВАЖЕЛІ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ІНСТРУМЕНТІВ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*N. Reznikova
Doctor of Economics, Professor at the Chair of World Economy and International
Economic Relations of the Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv*
*M. Rubtsova
PhD (Econ.), Associate Professor at the Chair
of World Business of the Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv*
*N. Rylach
PhD (Econ.), Research Fellow of the Institute of International
relations of Kyiv Taras Shevchenko National University*

INSTITUTIONAL LEVERS OF THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL INNOVATION SYSTEM: THE PROBLEM OF SELECTING THE INSTRUMENTS FOR STIMULATION OF INNOVATING ENTERPRISES

Мета статті полягає в дослідженні інституційних важелів міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи у глобальному науково-технологічному просторі. Стверджується, що актуальність питання пошуку нових форм організації бізнесу, галузевої спеціалізації та модернізації економіки в цілому зростає під впливом переосмислення відносної значимості класичних факторів, що визначають збільшення національного добробуту суспільства (а саме природних ресурсів,

динаміки чисельності населення, індустріалізації, географії, клімату, продуктивних сил, законодавства) та супроводжується абсолютизацією ролі інновацій, що визначають конкурентні переваги будь-якої країни. Стверджується, що в умовах глобального науково-технологічного простору тільки активне використання інноваційних технологій виробництва може посилити конкурентні позиції країни на світовому ринку. Отже, національна інноваційна система (НІС) є тим базисом, що забезпечує динамічний розвиток країни.

Визначено, що на розвиток і функціонування НІС безпосередньо впливають соціальні, політичні, культурні та міжнародні чинники, а також стартові умови країни для здійснення інноваційної діяльності, серед яких виділяють три категорії: активи, мережі та культура. До активів належить людський і фінансовий капітал, інститути, що здійснюють дослідження і розробки (ДіР), виробнича база, комунікаційна та фізична інфраструктура, нормативно-правова база, що сприяє розвитку підприємництва, а також бажані для працівників умови життя, які допомагають залучати і утримувати необхідні кадри. Зв'язок між стартовими умовами формування конкурентоспроможної НІС сприяє міждисциплінарним ініціативам, розвитку окремих галузей, зниженню ризиків при спільному проведенні ДіР і розвитку міжнародного співробітництва, що, в свою чергу, досягається шляхом формування ефективної інституційної системи.

Виходячи з того, що інституційні механізми інноваційної діяльності, з одного боку, залежать від її галузевої специфіки (спеціалізація, кооперація, технології), а з іншого – від параметрів НІС та інноваційної політики держави, яка, крім іншого, визначає пріоритети економічного розвитку, інституційне середовище НІС вивчено та синтезовано з огляду блоків науково-технічної, економічної, соціальної та політичної діяльності, задіяних в інноваційному процесі, які в сукупності сприяють посиленню міжнародних конкурентних позицій НІС. Інноваційна активність багато в чому визначаються інституційною структурою країни, тому середовище НІС має як загальні, так і набуває специфічних рис залежно від співвідношення між елементами інноваційних блоків та інститутами. Визначено інституційне забезпечення інноваційного процесу крізь призму дослідження структурних елементів інноваційних блоків, до яких віднесено: креативний блок, або блок створення знань (НДІ, венчурні компанії, бізнес-інкубатори, тощо); блок трансферу технологій (різного роду посередники, в тому числі некомерційні фонди професійної експертизи); блок фінансування (державна, банківські кредити, продаж інновацій, венчурне фінансування); блок виробництва (функціонуючі високотехнологічні підприємства та створення інноваційно активних підприємств в нових галузевих сферах); блок підготовки кадрів, включаючи інноваційних менеджерів (університети, національні інженерні школи).

The article's objective is to study institutional levers of the international competitiveness of the national innovation system in the global science and technology area. It is argued that the importance of the issue related with searching for new forms of business organization, industry specialization and economic modernization as a whole increases as a result of rethinking the relative significance of classical factors determining growth in the nation's welfare (namely, nature resources, population dynamics, industrialization, geography, climate, productive forces, legislation) along with making absolute the role of innovations determining competitive advantages of any country. It is argued that in the conditions of the global science and technology area, only intensive use of innovative technologies in production can enhance the competitive positions of a country on the global market. It follows that the national innovation system (NIS) lays the basis for the dynamic development of a country.

It is found that the development and operation of NIS is driven by social, political, cultural and international factors, as well as by start-up conditions for innovating in a country, divided into the three categories: assets, networks and culture. Assets include human and financial capital, institutes performing R&D, production facilities, communication and physical infrastructures,

legal and regulatory base favorable for business expansion, as well as living conditions wanted by employees, which help recruit and keep the required personnel. The links between start-up conditions for building up the competitive NIS ensure the interdisciplinary initiatives, the development of individual industries, the reduction of risks involved in collaborative R&D and international cooperation, which can, respectively, be achieved by building up the effective institutional system.

Assuming that the institutional mechanisms of innovating are conditional on its industry specifics (specialization, cooperation, technologies), on the one hand, and on the NIS parameters and the innovation policy of the government with its economic priority setting, on the other hand, the institutional environment of NIS is studied and synthesized by modules of science & technology, economic, social and political activities, engaged in the innovation process, which, in their totality, enhance the international competitive positions of NIS. Because the innovation activity is largely determined by the institutional structure of a country, the NIS environment, apart from general features, has specific ones depending on the correlation between the elements of innovation modules and the institutes. The institutional support for the innovation process is defined through investigating the structural elements of the innovation modules, to which the following ones are included: the creative module or the module of knowledge generation (research institutes, venture companies, business incubators etc.); the module of technology transfer (various types of intermediaries, including non-commercial foundations of professional expert review); the module of financial (government, bank lending, sales of innovations, venture financing); the module of production (operating high tech enterprises and creation of innovating enterprises in new industrial segments); the module of personnel training, including innovation managers (universities, national engineering schools).

Ключові слова: *інновації; національна інноваційна система; інституційне середовище; міжнародний бізнес; конкурентоспроможність.*

Keywords: *innovations; national innovation system; institutional environment; international business; competitiveness.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах прискорення розвитку інтернаціоналізаційних та інтеграційних процесів конкурентоспроможність країни виступає одним з найважливіших показників сучасного стану господарської системи, визначає характер її участі в міжнародному поділі праці, фігурує як гарант економічної безпеки і в загальному вигляді являє собою здатність країни, в умовах глобальної конкуренції виробляти товари і послуги, що задовольняють вимогам світового ринку, реалізація яких збільшує добробут населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ю. Власенко, базуючись на ідентифікації визначальних чинників формування національної інноваційної системи (розмір країни та рівень її розвитку; форма, якість та інтенсивність взаємодії основних учасників інноваційного процесу; роль ринкових та неринкових інститутів в країні, які впливають на напрям і швидкість розповсюдження інновацій), надала визначення національної інноваційної системи як динамічної системи відносин між взаємопов'язаними інститутами держави, які спрямовані на створення, провадження та передачу знань, досвіду і технологій, з метою забезпечення економічного, політичного, соціального, культурного розвитку країни, а також підвищення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки з урахуванням глобальних та регіональних викликів; розроблено структурну схему національної інноваційної системи, яка підкреслює провідну роль держави у запропонованій моделі взаємодії учасників НІС (формування інноваційної інфраструктури, інституційне забезпечення інноваційної діяльності, створення сприятливого інвестиційного клімату, регулювання взаємовідносин між учасниками НІС) [7; 8]. А. Гіренко [9; 10] і В. Мазуренко [11; 12; 13] визначили глобальну інноваційну мережу як різнорівневу, динамічну інституційно-функціональну систему з діалектико-суперечливим механізмом взаємодії та взаємозв'язку її структурних елементів в різних галузях, просторово-географічних сегментах світового господарства на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. До передумов формування глобальної інноваційної мережі, на думку вчених, належать: відкритість інновацій; діджиталізація; транснаціоналізація; офшоризація, міжнародний аутсорсинг; обмін науково-технічною інформацією; координація заходів у науково-технічній сфері; участь у виконанні міжнародних науковотехнічних програм і проєктів; координація і проведення спільних

фундаментальних досліджень; проведення спільних наукових експериментів і прикладних розробок на договірній основі; проведення науково-технічних досліджень на замовлення ТНК/МНК; обмін науково-технічною інформацією (результатами наукових досліджень, технічною документацією, зразками і матеріалами); міжнародне ліцензування, обмін патентами, ліцензіями, «ноухау»; надання технічної допомоги і послуг науково-технічного характеру; проведення консультацій і експертиз; проведення міжнародних наукових конференцій, симпозіумів, виставок тощо; виконання спільних публікацій; співробітництво в підготовці і підвищенні кваліфікації наукових та інженернотехнічних кадрів, інтернаціоналізація топ-менеджменту, організація міжнародної мобільності в навчанні і стажуванні фахівців [9; 10; 11; 12; 13]. В. Панченко розглядав патенти як інструмент реалізації країнами ідеологічного, технологічного, регуляторного та інноваційного неопротекціонізму [14, с.257; 16], довівши їх детермінуючу роль в побудові замкнутого циклу інновацій як умови здобуття країнами конкурентоспроможних позицій [15]. О.Іващенко визначила втрату контролю над патентами як причину недорозвиненості країн та глобальних асиметрій технологічного розвитку [24; 25], а відтак неспроможності розвинути національну інноваційну систему, про що засвідчує науковий доробок В. Панченка [17; 18].

Мета дослідження. Класичні фактори, що визначають збільшення національного добробуту суспільства, – природні ресурси, динаміка чисельності населення, індустріалізація, географія, клімат, продуктивні сили, законодавство – залишаються предметом досліджень і наукового переосмислення. Але їх відносна значимість змінюється з часом, оскільки у зв'язку з інтенсифікацією процесів глобалізації саме інновації визначають конкурентні переваги будь-якої країни. В результаті зростає актуальність питання пошуку нових форм організації бізнесу, галузевої спеціалізації та модернізації економіки в цілому. В умовах глобального науково-технологічного простору тільки активне використання інноваційних технологій виробництва може посилити конкурентні позиції країни на світовому ринку. Отже, національна інноваційна система (НІС) є тим базисом, що забезпечує динамічний розвиток країни. Мета статті полягає в дослідженні інституційних важелей міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи у глобальному науково-технологічному просторі.

Виклад основного матеріалу. Для розвитку інноваційної діяльності в країні і ефективного функціонування НІС в цілому потрібно сформувати технологічну структуру економіки з урахуванням специфіки інституційного середовища країни. Ступінь розвитку і якість інституційного середовища впливає на характер та інтенсивність інноваційної активності в країні. Високий рівень розвитку інституційного середовища сприяє зміцненню взаємозв'язків між основними учасниками інноваційних процесів, забезпечуючи скорочення часових лагів між розробленням інновацій та їх практичним освоєнням. Розвинене інституційне середовище визначає ступінь розвитку мотиваційної складової інноваційної діяльності, сприяє зародженню інноваційної культури в суспільстві, забезпечує зниження трансакційних витрат і підвищення ролі інституту довіри. Інституційна інтегрованість інноваційних процесів обумовлює сприйняття інновації не як лінійного процесу, а як продукту, отриманого внаслідок комплексної взаємодії великої кількості учасників, що формують систему зі складною структурою. В якості учасників НІС зазвичай виступають такі організації як фінансові або науково-дослідницькі інститути, вищі навчальні заклади, комерційні підприємства та держава, які залучені до інноваційних процесів і як безпосередні інноватори, і як споживачі, і ставлять перед собою задачу забезпечення підтримки інновацій та посилення глобальних конкурентних переваг НІС [3; 4; 5]. Тому конкурентоспроможність НІС залежить від заходів, які здатні забезпечувати результативність інноваційних процесів та їх використання для підвищення добробуту країни.

Вищезазначені учасники знаходяться в тісній функціональній взаємозалежності: вилучення будь-якого з яких призводить до розриву інноваційного процесу і неможливості функціонування всієї НІС. Варто зазначити, що на розвиток і функціонування НІС безпосередньо впливають соціальні, політичні, культурні та міжнародні чинники, а також стартові умови країни для здійснення інноваційної діяльності, серед яких виділяють три категорії: активи, мережі та культура (рис. 1). До активів належить людський і фінансовий капітал, інститути, що здійснюють дослідження і розробки (ДіР), виробнича база, комунікаційна та фізична інфраструктура, нормативно-правова база, що сприяє розвитку підприємництва, а також бажані для працівників умови життя, які допомагають залучати і утримувати необхідні кадри. Зв'язок між стартовими умовами формування конкурентоспроможної НІС сприяє міждисциплінарним ініціативам, розвитку окремих галузей, зниженню ризиків при спільному проведенні ДіР і розвитку міжнародного співробітництва, що, в свою чергу, досягається шляхом формування ефективної інституційної системи [7; 8, с.17-21].

Рис. 1. Стартові умови формування конкурентоспроможної НІС

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

Інституційні механізми інноваційної діяльності, з одного боку, залежать від її галузевої специфіки (спеціалізація, кооперація, технології), а з іншого – від параметрів НІС та інноваційної політики держави, яка, крім іншого, визначає пріоритети економічного розвитку. Тому інституційне середовище НІС доцільно вивчати та синтезувати з огляду блоків науково-технічної, економічної, соціальної та політичної діяльності, задіяних в інноваційному процесі, які в сукупності сприяють посиленню міжнародних конкурентних позицій НІС [9, с.150; 12, с.64-71].

Інноваційні блоки включають такі елементи: 1) Креативний блок, або блок створення знань (НДІ, венчурні компанії, бізнес-інкубатори, тощо); 2) Блок трансферу технологій (різного роду посередники, в тому числі некомерційні фонди професійної експертизи); 3) Блок фінансування (державна, банківські кредити, продаж інновацій, венчурне фінансування); 4) Блок виробництва (функціонуючі високотехнологічні підприємства та створення інноваційно активних підприємств в нових галузевих сферах); 5) Блок підготовки кадрів, включаючи інноваційних менеджерів (університети, національні інженерні школи) [8, с.15].

Інноваційна активність багато в чому визначаються інституційною структурою країни, тому середовище НІС має як загальні, так і набуває специфічних рис залежно від співвідношення між елементами інноваційних блоків та інститутами [21]. НІС буде конкурентоспроможною в разі, якщо вона вироблятиме ті високотехнологічні продукти та послуги, створюватиме такі умови для інноваційної діяльності, які задовольнятимуть потреби суспільства та ринків.

Таблиця 1.
Співвідношення між елементами інноваційних блоків та інститутами

Блоки Інститути	Креативний блок, або блок породження знання	Блок трансферу технологій	Блок фінансування	Блок виробництва	Блок підготовки кадрів
Держава			+	+	
Наука	+				+
Бізнес		+	+		+
Суспільство	+	+	+	+	+

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

В табл. 1 відображено відповідність складових блоків та інститутів НІС, але, на нашу думку, ефективність та конкурентоспроможність НІС залежать від рівня інноваційної культури суспільства, яка визначається сприйняттям нововведень суспільством і його залученням до інноваційних процесів. Але перед тим, як дослідити сприяння інституційного середовища підвищенню міжнародної конкурентоспроможності НІС, потрібно зауважити, що інститути впливають на всіх учасників НІС та визначають перспективи підвищення її конкурентоспроможності через ефективну взаємодію між ними. Жодна інституційна складова не є головною або опосередкованою. Успішні інновації ґрунтуються на збалансованій взаємодії всіх елементів, розвиток кожного з яких є необхідним.

На наш погляд, учасників НІС можна поділити на три групи за характером діяльності (рис. 2):

Рис. 2. Інституційна взаємодія структурних елементів національної інноваційної системи

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

- Ті, що продукують інновації та технології – науково-технологічні установи та компанії;
- Ті, які забезпечують розвиток перших – державне регулювання, підприємництво;
- Ті, які комерціалізують інновації і виводять нові інноваційні продукти на ринок – змішані форми науково-технологічної діяльності, засновані на державно-приватній кооперації (технопарки, бізнес-інкубатори, технополіси) [17, с.28].

Оскільки визначальним чинником функціонування учасників НІС є рівень фінансування та інші умови забезпечення ефективної інноваційної діяльності, тому суб'єктами інституційної системи НІС виступають ті її учасники, які не тільки зацікавлені у ефективності та успішності своєї інноваційної діяльності, й за рахунок власних і запозичених коштів формують сприятливе середовище з метою отримання фінансової вигоди.

Не менш важливим є і те, що НІС – це сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), зайнятих виробництвом і комерціалізацією.

наукових знань і технологій у межах національних кордонів однієї держави. Тоді логічним буде дослідження особливостей державного регулювання, яке має формуватися з урахуванням викликів з боку глобального науково-технологічного простору з метою формування сприятливого інституційно-інноваційного середовища і додаткового сприяння перетворенням в інших сферах.

На рис. 3 представлено основні напрями перетворень, які сприятимуть формуванню конкурентоспроможного інноваційного середовища та конкурентної НІС. З рис.3 видно, що фундаментальним напрямом економічних перетворень є конкурентоспроможність країни, яка досягається шляхом впровадження та дифузії інновацій, а держава, у свою чергу, має всебічно сприяти відповідним процесам через реформування всіх сфер.

Рис. 3. Напрями економічних перетворень для створення конкурентоспроможного інноваційного середовища

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

Цілі реформування наведено в табл. 2. Для реалізації зазначених економічних перетворень держави мають створювати таку законодавчу базу, яка стимулюватиме розвиток інноваційної діяльності всіх учасників НІС.

Державна підтримка інноваційного сектора економіки в країнах має фінансовий характер, і співвідношення обсягів витрат на реалізацію інструментів-стимулів залежить від особливостей країни, масштабів її економіки, забезпеченості природними і трудовими ресурсами, традицій в розвитку суспільних інститутів та соціокультурних чинників. Світовий досвід свідчить про відсутність універсальної моделі підтримки інноваційної діяльності, яка була б ефективна для всіх країн. Кожна держава обирає індивідуальний шлях інноваційного розвитку.

Таблиця 2.

Цілі економічних перетворень за напрямами з метою посилення конкурентоспроможності НІС

Сфера	Цілі
Сфера підвищення національної конкурентоспроможності	Визначення стратегічних пріоритетів підвищення міжнародної конкурентоспроможності
Сфера освіти та професійної підготовки	Ефективне формування людського капіталу і використання у національній економіці
Сфера фінансової і податкової політики	Ефективний перерозподіл коштів для розвитку професійної освіти і науки
Сфера поширення технологій	Стимулювання конкуренції, що обумовлює появу вітчизняних інновацій
Сфера ринків праці	Регулювання мобільності трудових ресурсів
Сфера іноземних інвестицій	Стимулювання припливу іноземних інвестицій в наукоємні сфери національної економіки. Сприяння трансферу вітчизняних технологій в глобальному масштабі
Сфера комунікацій	Сприяння в поширенні і обміні науковою інформацією і зростання інформаційних інноваційних ресурсів
Сфера захисту авторських прав і спрощення процедури патентування і оформлення заявок на винаходи [20; 22]	Послаблення бар'єрів документального захисту авторських прав
Сфера торговельної політики	Збільшення обсягу високотехнологічного експорту і скорочення імпорту кінцевих товарів
Сфера підтримки бізнесу	Стимулювання підприємств до впровадження вітчизняних інновацій у виробництво

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

Найбільш репрезентативним досвідом стимулювання інноваційної діяльності є досвід США, що характеризується розвиненим фінансовим ринком капіталу та інтелектуальної власності, а також ефективними механізмами її захисту та комерціалізації. При цьому рівень втручання держави в регулювання інноваційної діяльності невисокий. Це перша країна в світі, яка створила власну модель трансферу технологій, за якою їх передача здійснюється переважно з університетів у галузі промисловості за підтримки венчурних компаній, або на основі створення дослідних підрозділів всередині самих компаній.

Поширення в США отримала так звана модель відкритих інновацій, в рамках якої підприємства можуть і повинні використовувати зовнішні ідеї нарівні з власними. В підсумку інноваційні технології можуть переміщатися і запозичуватися з меншими обмеженнями. Серед характерних особливостей розвитку інноваційної сфери в Сполучених Штатах слід виділити практично незалежні від федеральних державних органів основні інститути інноваційної інфраструктури (технопарки і венчурні фонди).

Друга особливість інноваційної сфери цієї держави — виключно висока активність інноваційних підприємств, що пов'язане з реалізацією спеціальних державних програм їх підтримки, а також з розвиненістю і доступністю венчурного капіталу – основного джерела фінансування інновацій в США [21].

Виходячи з аналізу сучасної світової практики функціонування структур, спрямованих на підтримку інноваційних процесів, можна виділити їх основні характеристики:

- 1) спрямованість на більш раціональне використання ресурсів;
- 2) спрямованість на підтримку насамперед учасників інноваційного процесу, а не всіх суб'єктів господарювання;
- 3) специфіка визначається метою створення – забезпечення учасників інноваційного циклу на певній території відповідними послугами і ресурсами;
- 4) має формалізовані структури, що регулюються державними органами;
- 5) метою і результатом їх функціонування є підвищення інноваційної активності суб'єктів господарювання та їх інноваційної конкурентоспроможності

Учасники НІС відрізняються від інших суб'єктів господарювання особливостями інфраструктури НІС. Вона не тільки сприяє забезпеченню міжнародної конкурентоспроможності НІС, а й визначає пріоритетні напрями її функціонування.

Зазначимо, що конкурентоспроможність НІС досягається тільки при комплексному підході до використання компонентів інфраструктури НІС та забезпеченні їх збалансованої взаємодії.

Рис. 4. Складові інфраструктури національної інноваційної системи

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

Основою інноваційної інфраструктури є інноваційне підприємництво, що виступає рушійною силою створення інновацій та високотехнологічної продукції. Оскільки малий та середній бізнес спроможний бути інноваційно активним сегментом національної економіки, необхідно розглянути особливості його розвитку та державної підтримки.

В розвинутих та нових індустріальних країнах сприяння розвитку інноваційно-орієнтованого малого підприємництва тісно пов'язане зі стимулюванням інноваційної інфраструктури (рис.5).

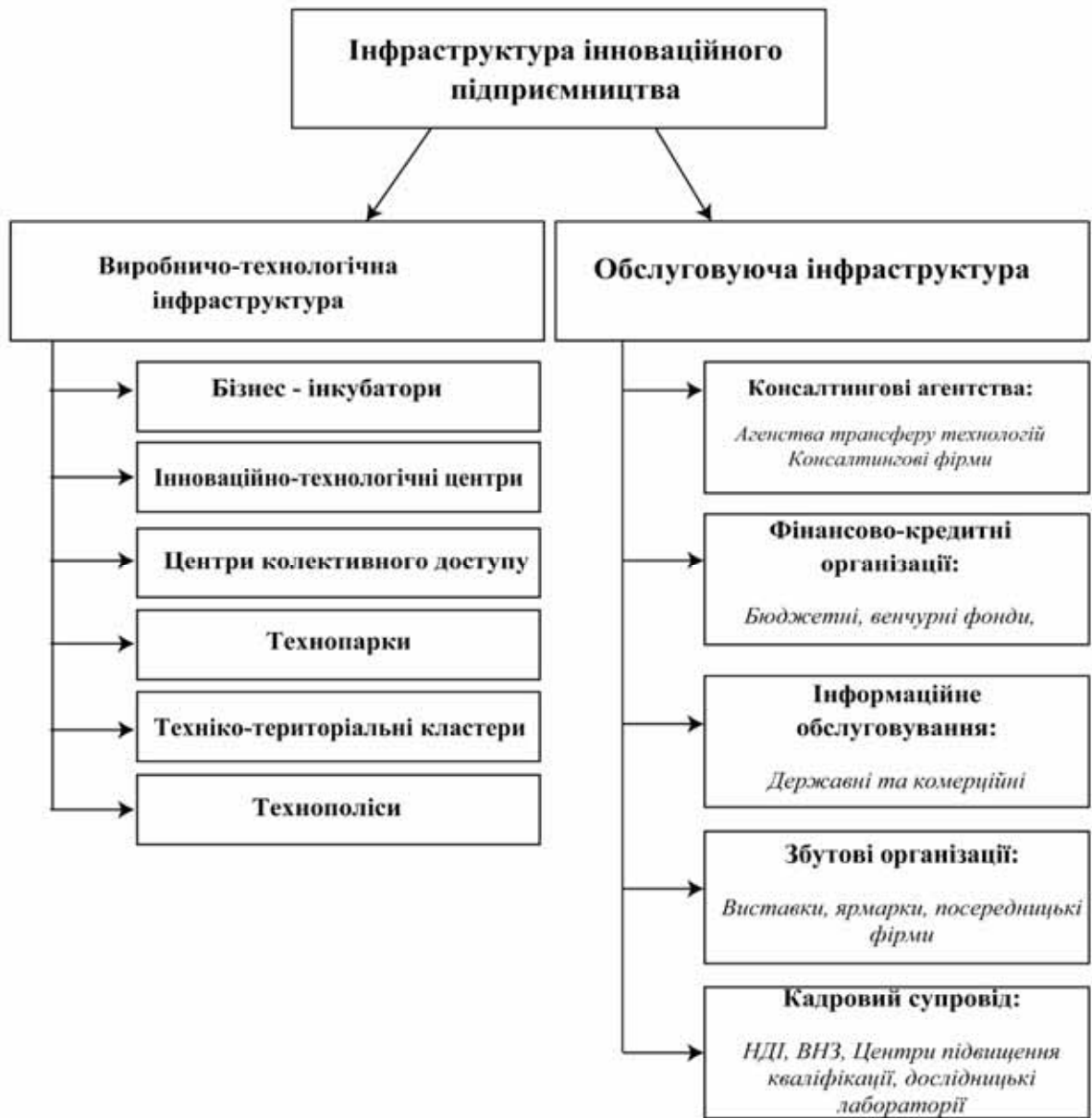

Рис. 5. Сервісна інфраструктура інноваційного підприємництва
Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]

Висновки. В США малі інноваційні підприємства (МІП) розглядаються як важливе доповнення до державних лабораторій, безприбуткових дослідницьких організацій, науково-дослідницьких і конструкторських бюро університетів і корпорацій. Особливостями МІП, що створюють конкурентні переваги вищезгаданим організаціям при веденні інноваційної діяльності, можна вважати такі: здатність до швидкого і маловитратного перепрофілювання науково-технологічних робіт; вузька спеціалізація; значна частка висококваліфікованих фахівців в структурі зайнятих; сильний і багатоплановий характер мотивації; висока ефективність і рухливість організаційної структури; висока частка витрат на ДіР; здатність до ефективної кооперації з великими компаніями, дослідницькими та інноваційними центрами, університетами; здатність до освоєння інновацій, які є занадто незначними або ризикованими для великих господарських структур; висока сприйнятливість до змін соціально-економічної ситуації і вимог потенційних клієнтів; можливість оперативного налагодити виробництво дрібносерійної унікальної продукції на сучасній технічній основі. МІП виробляють понад 70% інновацій та високотехнологічної продукції.

В країнах ЄС МІП відіграють роль проміжної ланки між державою та наукою. З одного боку, вони комерціалізують ДіР, з іншого – спонукають науково-дослідницькі інститути (НДІ) до інноваційної діяльності. Цей факт доводить, що саме в країнах Європи найбільше проявляється ефект ринку виробника. МІП в країнах-членах ЄС здебільшого фінансуються державою, а не ТНК та БНК. Оскільки перед Євросоюзом поставлено задачу виведення його економіки на передовий рівень саме шляхом інноваційної діяльності, передбачено, що це може бути досягнуто через заохочення підприємництва, просування інновацій, отримання результатів від впровадження передових технологій, розроблення галузевих програм.

«Інноваційний союз» – один з семи флагманських проєктів ЄС для досягнення цілей програми «Європа-2020» [26; 27; 28]. Він охоплює 34 зобов'язання і планованих результатів, призначених для усунення перешкод для інновацій – таких як дороге патентування, фрагментація ринку, повільне визначення стандартів і брак кваліфікації.

Потужний імпульс розвитку МПП Японії було дано в 1999 році у зв'язку з прийняттям «Закону про мале і середнє підприємництво». В цьому законі термін «інноваційний бізнес» трактується як істотне поліпшення діяльності малого підприємства шляхом розроблення нових видів продукції або їх виробництва, створення і надання нових видів послуг, здійснення і впровадження нових методів виробництва та реалізації продукції, застосування нових способів надання послуг, використання нових методів управління підприємством, застосування інших нововведень у бізнесі. Для економічного стимулювання інноваційної діяльності в МПП, поряд із різними формами фінансової та науково-технічної підтримки (збільшення грантів, підвищення розмірів наданих кредитів водночас зі збільшенням фінансової допомоги для навчання персоналу і технічного консультування, компенсація витрат на патентування та ін.), вжито додаткові заходи по вилученню з оподаткування сум, що витрачаються на ДіР, включаючи витрати на обладнання і виготовлення дослідних зразків і демонстраційних моделей. Урядом передбачено надання спеціальних податкових пільг і преференцій при створенні спільних МПП на базі університетів, науково-дослідницьких інститутів і центрів технологічного розвитку. Державне фінансування інноваційного підприємництва у Японії у 2017–2018 рр. сягає 3 млрд. дол.

Як вже зазначено територіальними формами комплексної підтримки інноваційних підприємств, інтеграції науки і виробництва, найбільш поширеними в останні десятиліття, є такі елементи інноваційної інфраструктури як технополіси, технопарки та інноваційні центри, інкубатори інноваційного бізнесу, центри трансферу технологій, де малі інноваційні підприємства на обмежений термін (як правило не більше 5 років) отримують істотні пільги і підтримку для своєї діяльності. Метою їх діяльності є надання всіх супутніх послуг для впровадження технологій у виробництво: консалтингу, логістики, інформаційного обслуговування, маркетингу, оформлення проєктів, юридичного супроводу, відбору кадрів.

Слід зазначити, що комплексна підтримка малого наукоємного бізнесу в технопарках в 3–4 рази підвищує стійкість інноваційних підприємств, враховуючи той факт, що саме держава надає основну частину фінансування науково-технологічних парків за кордоном. Сьогодні в світі налічується близько 2500 технопарків, в тому числі 3000 у США, понад 600 у ЄС, близько 110 у Японії, понад 80 у Китаї. Технопарки формуються з метою вирівнювання диспропорцій у соціально-економічному рівні розвитку регіонів країни, диверсифікації регіональної економіки, поліпшення якості життя населення в депресивних регіонах, забезпечення інноваційних компаній необхідною інфраструктурою, венчурним капіталом, науковими кадрами.

Список використаних джерел.

1. Acemoglu D. Innovation network / D. Acemoglu, U. Akcigit, W. R. Kerr // *Proceedings of the National Academy of Sciences*. – 2016. – № 113 (41). – Pp. 11483-11488.
2. Alarcón S. Is there a virtuous circle relationship between innovation activities and exports? A comparison of food and agricultural firms / S. Alarcón, M. Sánchez // *Food Policy*. – 2016. – Т. 61. – Pp. 70-79.
3. Lundvall B. A. National innovation system: Towards a Theory of innovation and interactive learning / B. A. Lundvall. Pinter, London. – 1992. – 342 p.
4. Martin B. R. R&D Policy Instruments – a Critical Review of What We Do and Don't Know / B. R. Martin // *Industry and Innovation*. – 2016. – № 23 (2), – Pp. 157-176.
5. Resende M. F. C. National innovation system and external constraint on growth: theoretical approach and some empirical evidence / M. F. C. Resende, D. A. R. Torres // *Brazilian Journal of Political Economy*. – 2011. – Vol. 10. – №23. – Pp. 217-768.
6. Nelson R. National Innovation Systems: a Comparative Analysis / R. Nelson. New York: Oxford University Press. – 1993. – 541 p.
7. Власенко Ю.В. Теоретичні та практичні засади формування моделей національних інноваційних систем / Ю.В. Власенко // *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. – 2016. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2973
8. Власенко Ю.В. Основні фактори становлення та розвитку глобальної інноваційної системи / Ю.В. Власенко // *Економіка і фінанси: науковий журнал*. – 2016. – № 12. – С. 13-22
9. Гіренко А. Т. Формування інноваційної мережі в умовах глобалізації / А. Т. Гіренко // *Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. К.: ІМВ*, – 2015. – Вип. 123. – Ч. II. – С. 142-152.
10. Гіренко А. Т. Розвиток інноваційної мережі Китаю / А. Т. Гіренко // *Вчені записки. Спецвипуск. К.: КНЕУ*, – 2016. – С. 33-37.
11. Мазуренко В. П. Теоретичні домінанти дослідження мережевої організації інноваційної діяльності / В.П. Мазуренко, А. Т. Гіренко // *Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. К.: ВАДЕКС*, – 2016. – С. 121-125.
12. Мазуренко В. П. Впровадження мережевої парадигми як запоруки високої конкурентоспроможності країни / В.П. Мазуренко // *Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. К.: ІМВ*, – 2014. – Вип. 119. – Ч. II. – С.60-73.

13. Мазуренко В. П. Особливості інформаційної взаємодії між країнами в умовах формування економіки знань / В.П. Мазуренко // Вісник Київського університету. Міжнародні відносини. К.: КНУ, – 2013. – № 1(40). – С. 38-43.

14. Панченко В. Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика / В. Г. Панченко. К.: Аграр Медіа Груп, – 2018. – 618 с.

15. Панченко В.Г. Замкнутий цикл інновацій як інструмент інноваційного неопротекціонізму в політиці стимулювання економічної модернізації: виклики створенню інноваційної екосистеми / В.Г. Панченко // Ефективна економіка (електронне видання). – 2017. – № 11. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6144>

16. Панченко В.Г. Інноваційний неопротекціонізм як новий інструмент регулювання міжнародних економічних відносин: нові проєкції неомеркантилізму / В.Г. Панченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – Вип. 18. – Ч. 2. – С. 139-143.

17. Панченко В.Г. Економічні інструменти як засіб досягнення зовнішньополітичних цілей / В.Г. Панченко // Інвестиції. – 2017. – № 16 (серпень). – С. 25-31. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2017/7.pdf

18. Панченко В.Г. Нова промислова політика України як прояв ліберального економічного патріотизму / В.Г. Панченко // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»: зб. наук. праць (електронне видання). – 2015. – №6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/144

19. Панченко В.Г. Проблема вибору економічної політики в умовах кризи глобального регулювання: теоретичні аспекти / В.Г. Панченко // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»: зб. наук. праць (електронне видання). – 2016. – №9. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/174

20. Резнікова Н.В. Патенти как провокаторы отношений экономической независимости / Н.В.Резнікова // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 5. – С. 24-31.

21. Резнікова Н. Інноваційна модель розвитку національної економіки: оцінка стартових можливостей та засобів реалізації / Резнікова Н. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.academia.org.ua

22. Резнікова Н. В. Роль патентів у глобальних ланцюгах створення вартості: проєкції конкурентоспроможності в міжнародному бізнесі крізь призму інновацій / Н. В. Резнікова, Н. М. Рилач, М. Ю. Рубцова // Ефективна економіка. – 2018. – № 7. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6635>

23. Резнікова Н. В. Проблема реінституціоналізації світової економіки в умовах незалежності: нові виклики глобальному регулюванню / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко // Інвестиції. – 2017. – №10 (травень). – С.5-10.

24. Резнікова Н.В. Поляризація й нерівномірність економічного розвитку як домінуюча ознака сучасного етапу глобалізації / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №4 (лютий). – С.7-12.

25. Резнікова Н.В. Проблема економічного розвитку та зростання в контексті подолання глобальних асиметрій / Н.В. Резнікова, О.А.Іващенко // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2016. – Т. 21. – Вип. 1. – С. 55-58.

26. Рилач Н. М. Європейський інноваційний союз в глобальних інноваційних процесах / Н. М. Рилач // Вісник КНУ Міжнародні відносини: зб. наук. праць. К.: КНУ. – 2015. – №1. – С. 39-43.

27. Рилач Н. М. Інституційний механізм поглиблення науково-технологічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом як частина Угоди про асоціацію / Н. М. Рилач // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. К.: ІМВ. – 2009. – С. 10-15.

28. Рилач Н. М. Теоретичні основи формування глобальної інноваційної системи ЄС / Н. М. Рилач // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. К.: ІМВ. – 2012. – №2. – С. 82-91.

29. Рилач Н. М. Інформаційно-комунікаційні технології як пріоритетний фактор становлення постіндустріальної економіки / Н. М. Рилач // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. К.: ІМВ. – 2013. – №112. – С. 174-179.

References.

1. Acemoglu, D. Akcigit, U. and W. R. Kerr, (2016) “Innovation network”. Proceedings of the National Academy of Sciences. 113 (41). Pp. 11483-11488.

2. Alarcón, S. and M. Sánchez, (2016) “Is there a virtuous circle relationship between innovation activities and exports? A comparison of food and agricultural firms”. Food Policy. 61. Pp. 70-79.

3. Lundvall, B. A., (1992) “National innovation system: Towards a Theory of innovation and interactive learning”. Pinter, London. 342 p.

4. Martin, B. R., (2016) “R&D Policy Instruments – a Critical Review of What We Do and Don’t Know”. 23 (2). Pp. 157-176.

5. Resende, M. F. C. and D. A. R. Torres, (2011) "National innovation system and external constraint on growth: theoretical approach and some empirical evidence" *Brazilian Journal of Political Economy*. 10. 23. Pp. 217-768.
6. Nelson, R., (1993) "National Innovation Systems: a Comparative Analysis" New York: Oxford University Press. 541 p.
7. Vlasenko, Y. V., (2016) "Teoretychni ta praktychni zasady formuvannya modeli natsionalnykh innovatsiinykh system" *Mizhnarodni vidnosyny. Seriya «Ekonomichni nauky»*. 8. [Electronic resource] – available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2973
8. Vlasenko, Y. V., (2016) "Osnovni faktory stanovlennia ta rozvytku hlobalnoi innovatsiinoi systemy" *Ekonomika i finansy: naukovyi zhurnal*. 12. S. 13-22
9. Hireenko, A. T., (2015) "Formuvannia innovatsiinoi merezhi v umovakh hlobalizatsii" *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. prats*. 123. (II). S. 142-152.
10. Hireenko, A. T., (2016) "Rozvytok innovatsiinoi merezhi Kytaiu" *Vcheni zapysky. Spetsvypusk*. S. 33-37.
11. Mazurenko, V. P. and A. T. Hireenko, (2016) "Teoretychni dominanty doslidzhennia merezhevoi orhanizatsii innovatsiinoi diialnosti" *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. prats. VADEKS*. S. 121-125.
12. Mazurenko, V. P., (2014) "Vprovadzhennia merezhevoi paradyhmy yak zaporuky vysokoi konkurentospromozhnosti krainy" *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. prats*. 119 (II). S.60-73.
13. Mazurenko, V. P., (2013) "Osoblyvosti informatsiinoi vzaiemodii mizh krainamy v umovakh formuvannia ekonomiky znan" *Visnyk Kyivskoho universytetu. Mizhnarodni vidnosyny*. 1(40). S. 38-43.
14. Panchenko, V., (2018) "Hlobalni vymiry neoproteksionizmu: teoriia i praktyka" *K.: Ahrar Media Hrup*. 618 s.
15. Panchenko, V.H., (2017) "Zamknutyi tsykl innovatsii yak instrument innovatsiinoho neoproteksionizmu v politytsi stymuliuвання ekonomichnoi modernizatsii: vyklyky stvorenniu innovatsiinoi ekosystemy" *Efektyvna ekonomika (elektronne vydannia)*. 11. [Electronic resource] – available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6144>
16. Panchenko, V.H., (2018) "Innovatsiinyi neoproteksionizm yak novyi instrument rehuliuвання mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn: novi proektsii neomerkantylizmu" *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu: Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. 18 (2). S. 139-143.
17. Panchenko, V.H., (2017) "Ekonomichni instrumenty yak zasib dosiahnennia zovnishnopolitychnykh tsilei" *Investytsii*. 16 (serpen). S. 25-31. [Electronic resource] – available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2017/7.pdf
18. Panchenko, V.H., (2015) "Nova promyslova polityka Ukrainy yak proiav liberalnogo ekonomichnogo patriotyzmu" *Mizhnarodni vidnosyny. Seriya «Ekonomichni nauky»*: zb. nauk. prats (elektronne vydannia). 6. [Electronic resource] – available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/144
19. Panchenko, V.H., (2016) "Problema vyboru ekonomichnoi polityky v umovakh kryzy hlobalnogo rehuliuвання: teoretychni aspekty" *Mizhnarodni vidnosyny. Seriya «Ekonomichni nauky»*: zb. nauk. prats (elektronne vydannia). 9. [Electronic resource] – available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/174
20. Rezykova, N.V., (2016) "Patenty kak provokatory otnoshenyi ekonomicheskoi neozavysymosti" *Prychornomorski ekonomichni studii*. 5. S. 24-31.
21. Rieznikova, N., "Innovatsiina model rozvytku natsionalnoi ekonomiky: otsinka startovykh mozhlyvosti ta zasobiv realizatsii" [Electronic resource] – available at: www.academia.org.ua
22. Reznikova, N. V., Rylach, N. M. and M. Y. Rubtsova, (2018) "Rol patentiv u hlobalnykh lantsiuhakh stvorennia vartosti: proektsii konkurentospromozhnosti v mizhnarodnomu biznesi kriz pryizmu innovatsii" *Efektyvna ekonomika*. 7. [Electronic resource] – available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6635>
23. Reznikova, N. V. and O. A. Ivashchenko, (2017) "Problema reinstytutsionalizatsii svitovoi ekonomiky v umovakh neozalezhnosti: novi vyklyky hlobalnomu rehuliuванні" *Investytsii*. 10 (traven). S.5-10.
24. Reznikova, N. V. and O. A. Ivashchenko, (2016) "Poliaryzatsiia y nerivnomirnist ekonomichnogo rozvytku yak dominuiucha oznaka suchasnoho etapu hlobalizatsii" *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 4 (liutyi). S.7-12.
25. Reznikova, N. V. and O. A. Ivashchenko, (2016) "Problema ekonomichnogo rozvytku ta zrostantia v konteksti podolannia hlobalnykh asymetrii" *Visnyk Odeskoho natsionalnogo universytetu. Ekonomika*. 21 (1). S. 55-58.
26. Rylach, N. M., (2015) "Yevropeyskyi innovatsiinyi soiuz v hlobalnykh innovatsiinykh protsesakh" *Visnyk KNU Mizhnarodni vidnosyny: zb. nauk. prats*. 1. S. 39-43.
27. Rylach, N. M., (2009) "Instytutsiinyi mekhanizm pohlyblennia naukovo-tehnolohichnogo spivrobitnytstva mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom yak chastyna Uhody pro asotsiatsiiu" *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. prats*. S. 10-15.
28. Rylach, N. M., (2012) "Teoretychni osnovy formuvannia hlobalnoi innovatsiinoi systemy YeS" *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. prats*. 2. S. 82-91.
29. Rylach, N. M., (2013) "Informatsiino-komunikatsiini tehnolohii yak priorytetnyi faktor stanovlennia poctindustrialnoi ekonomiky" *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. prats*. 112. S. 174-179.